

Árpád Kun

ŠŤASTNÝ SEVER

Árpád Kun
BOLDOG ÉSZAK

*Kniha vychází za laskavé podpory Petöfi Irodalmi Múzea.
Vydání knihy podpořilo Ministerstvo kultury České republiky.*

Translation © Anna Valentová, 2017

Copyright © Árpád Kun, 2013

Originally published by Magvető Publishing, Hungary, 2013

Czech edition published by arrangement with Agenția Literară Livia Stoia

ISBN 978-80-7511-344-3

ISBN 978-80-7511-345-0 (epub)

ISBN 978-80-7511-346-7 (pdf)

Árpád Kun

ŠŤASTNÝ SEVER

Vypráví Aimé Billion

ČÁST PRVNÍ

Umírali jeden za druhým, dědeček, otec, matka. Všichni tři, s nimiž jsem měl vůbec něco společného. Jejich smrt byla nutná k tomu, aby mi život začal znovu a mohl jsem odjet z Beninu.

Tehdy jsem už dvacet let pracoval jako pomocný ošetřovatel ve francouzské nemocnici v Cotonou a po nějaký čas jsem po pracovní době a o víkendech pomáhal misionářům Norské evangelické církve, kteří před půldruhým rokem uprchli z Pobřeží slonoviny zmítaného občanskou válkou. Doprovázel jsem je do úřadů, kde by bez znalosti poměrů a s nedostatečnou francouzštinou nepochodili, sedával jsem vedle nich na biblických hodinách a kurzu ručních prací. Do francouzštiny, ale také do fonštiny, jorubštiny a minštiny, jsem překládal modlitby a díkyvdání podle toho, jaká společnost se na misi sešla. Po norském způsobu jsem denně vypil šest až osm hrnků řídké kávy bez cukru, probděl noci a pojídal jejich gofry se smetanou a marmeládou nebo čokoládové muffiny, které se mi v puse rozplývaly jako sladké piliny. Měl jsem pocit, že s jejich Ježíšem Kristem, jehož učení hlásali, jsem ve stejném pracovním poměru jako s nimi, ale nenapadlo mě, že bych to učení měl přijmout. Ani misionáři mě nechtěli obracet na víru, patrně počítali s tím, že dříve či později se evangeliu otevřu sám. Zacházeli se mnou opatrně, a přitom neměli ani potuchy, že dědeček byl věstec, a to dokonce takový, že by se byl mohl stát Martinem Lutherem vůdů, kdyby jej poháněla aspoň špetka ctižádosti.

Budova misie stála daleko venku, na okraji jedné cotonouské periferie. Z francouzské nemocnice jsem se musel vydat směrem na Ouidah a jet půl hodiny autem, než jsem tam dorazil. V prvních dnech mě Norové vozili tam a zpátky, a teprve když vyšlo najevo, že umím řídit, misie mi pronajala volvo od švédského velvyslanectví.

Ve městě stály ve vzdálenosti několika nároží pultíky s benzinem, prodávali u nich v menších či větších plastových nádobách nebo skleněných lahvích pohonné hmoty pašované z Nigérie. První odpoledne jsem u vedocké křižovatky namátkou zabrzdil u jednoho z nich a přelil si nažloutlý obsah dvou patnáctilitrových demižonů. Tři dny, dokud se mi nádrž nevyprázdnila, jsem neslyšel žádné podezřelé chrastění a motor mi nechcípнул ani jednou. Z toho jsem vyvodil, že přelitá pohonná látka nemohla natropit velké škody na motoru. A tak i později, když jsem musel tankovat, jsem cestou na misií nebo z ní u vedocké křižovatky zpomaloval a vždycky se postavil k témuž pultu, kde mi prodavač benzínu přelil do nádrže obsah týchž dvou patnáctilitrových demižonů, třebaže nažloutlá tekutina, která prosvítala sklem, mívala pokaždé jiný odstín.

Při jednom takovém tankování prodavač postavil prázdné demižony zpátky na pult, a jak měl ve zvyku, pečlivě stíral hadrem černým špínou z boku auta benzin, který stekl od uzávěru nádrže. Když vzhlédl, jeho spokojený obličej se zkřivil do podrážděné grimasy. Hleděl na bílého turistu, který právě spustil fotoaparát visící mu kolem krku a omluvně zamával rukou, jako by se za fotografování dodatečně omlouval.

„Řekl bys mu, aby tu nefotil?“

Prodavačovu podráždění jsem rozuměl. V těch dnech hlásaly titulní stránky veškerých novin, že vláda chce jednou provždy skoncovat s nezákonným prodejem benzínu, a už vyhrožovala nejen vysokou pokutou, nýbrž také vězením. Ale nechápal jsem, proč zrovna já bych měl toho turistu napomínat.

„Protože vystoupil z tvého vozu,“ odtušil prodavač na mou námitku.

„To není možné, jedu sám,“ ohradil jsem se. „A ten chlápek přece jezdí na motorce. Nevidíš, že má přílbu?“

Přilba platila v Cotonou za vzácnost navzdory tomu, že podle beninských dopravních předpisů byl každý motorista povinen ji nosit. Ale protože je drahá a člověku se v ní začne vařit mozek a navíc je snadné ji ukrást, nikdo ji na hlavě nenosí. Právě proto turista s fotografickým přístrojem a s přilbou v ruce skýtal nevšední podívanou.

Prodavač benzínu spolkl svou poznámku, nechtěl se se mnou pustit do hádky, vracel jsem se přece k němu jako stálý zákazník. Přesto jako na předmět doličný ukázal na protější stranu volva, kde dvířka za místem řidiče byla otevřená dokořán, jako by tamtudy někdo vystoupil, a trčela do dopravního ruchu křižovatký.

Nepamatoval jsem si, že bych po zastavení na ty dveře vůbec sáhl. Myslel jsem, že se pokazil zámek a na nějakém výmolu se otevřely samy. Nicméně jsem si pospíšil, abych je zavřel, než se o ně zarazí nějaký skútr nebo je strhne nákladní auto.

Už jsem zase seděl za volantem a jel dál po hlavní silnici na Ouidah, a měl jsem dost času, abych si uvědomil, že ten turista s přilbou sice nevystoupil z mého vozu, ale byl mi nějak povědomý. S bělochy jsem přicházel do styku jenom v nemocnici, proto jsem si probral kolegy na chirurgii, kam mě poslední dobou přidělovali nejčastěji, potom na interně, neurologii, na ušním, nosním a krčním oddělení, všude, kde jsem se v té budově ocitl, ale mezi obličeji, které jsem si vybavoval, jsem toho člověka nenašel. Potom mě napadlo, že to může být nějaký dávný dobrovolník, který od té doby už odjel na sever a teď se vrátil na návštěvu. Ani s nimi, jako většinou s nikým, jsem nenavazoval žádné bližší styky, a tak mi na nikoho z nich nezůstala osobní vzpomínka, existovali pro mne dál na nejvýš jako fotografie v nemocničním památníku. Ale i v tom památníku jsem naposledy listoval někdy před lety.

Když jsem dospěl až sem, náhle mnou problesklo poznání: milostivý Legbo, vždyť to byl můj vlastní otec! Postarší běloch, nažloutlá kůže, poněkud šikmé oči. Nepoznal jsem ho okamžitě jenom proto, že na té jediné fotografii, kterou jsem vůbec kdy viděl a která byla vlepená do nemocničního památníku, mu bylo pouhých třiadvacet let.

Končetiny mi úplně ochably, sotva jsem udržel volant a šlapal na pedál plynu. Zatímco jsem se v dopravním chaosu, který se valil z města, stahoval ke krajnici, taxikáři mě sborově proklínali. Ti, kterým klakson vůbec fungoval, na mne také troubili. Zatímco jsem konečně mohl na krajnici zaparkovat, minibus bez dveří, který byl nucený mě objíždět, mi zezadu pořádně vrazil do nárazníků.

Když jsem se za pár minut vrátil k vedocké křižovatce a opět zabrzdil u pultu prodáváče benzínu, vykulil na mě oči.

„Neviděl jsi, kam ten bělouš před chvílí šel?“

Okamžik neodpovídal, potom řekl:

„Přece si nasedl k tobě, když ses rozjel, a teď od tebe zase vyskočil.“

„Cože?“

„No tak se podívej! Tamhle jde.“

Pohlédl jsem směrem, kterým ukazoval. Šel tam můj otec. Opravdu to byl on, ačkoli mu bylo vidět jenom záda. Kráčel, ale nedíval se, kam míří. Hlavu měl předkloněnou, při chůzi něco nahmatával na fotografickém aparátu, který měl kolem krku, na paži mu stále ještě visela přílba. Měl na sobě modrou obnošenou košili a bílé plátěné kalhoty, rukávy měl vyhrnuté k loktům a nohavice dlouhých kalhot vysoukané ke kolenům. Měl křehkou, středně vysokou postavu a prořídle dlouhé vlasy vzadu stáhnuté gumičkou do koňského ohonu jako hipík.

Vystoupil jsem z auta, ale nedokázal jsem udělat ani krok. Nohy se mi třáslly, musel jsem se loktem opřít o dveře vozu, jinak bych se zhroutil.

Otec došel k prvnímu nároží a tam se otočil. Klidně si nastavil objektiv, vyfotografoval nás a pak se usmál, jako by dodatečně požádal o dovolení. Potom, jako by si rozmyslel, že přece jenom za roh nezahne, vykročil zpátky k nám. Fotoaparát spustil na hrud'. Přílbu sundal z paže, vzal ji do obou rukou a při chůzi si ji nasadil. Pokračoval v cestě, vykročil beze spěchu, zpočátku váhavě, ale pak kráčel čím dál tím rozhodněji.

Jak se blížil, bořil se postupně do země, jako by šel po třasovisku, které neuneso jeho váhu. Krok za krokem mizely v rudé rovníkové půdě jeho nártý v sandálech, holé kotníky. Už se probořil po kolena, po stehna, po

pás, po prsa. Než došel k nám k pultu s benzinem, trčela ven jen jeho hlava v přilbě, ale i tu s hlubokým mlasknutím pohltila zem. Chvilí jsem pod chodidly cítil víření, potom mnohem slaběji nějaké chvění a úplně nakonec se doprava hučící na křižovatce vedle nás začala otřásat. Asfalt, který se ještě před nedávnem líně zavlnil jako nějaká bažina, znehybněl a byl stejně hladký jako dříve.

Když úžas pominul, prodavač si dřepł a chtěl sáhnout po přilbě, která se nořila do hlubiny. Ale nadarmo půdu ohmatával, nemohl do ní zabořit prsty, protože opět ztvrdla. Prázdná skleněná lahev u mých nohou odrážela strnulý otcův úsměv, jak se zableskl pod plexisklem motoristické přilby. Ten úsměv, jímž otec i po smrti, jako nebožtík strašící za bílého dne, prosí o odpuštění, že se opovažoval existovat. Znal jsem ten úsměv: zmrzl na tváři třiadvacetiletého lékaře na praxi a byl vlepený s fotografií do nemocničního památníku. Nakopl jsem skleněnou lahev, zakutálela se pod pult.

Za pět dnů jsem s prázdnou nádrží opět zabrzdil na vedocké křižovatce u prodavače benzínu. Na pultu jsem nezahlédl dva patnáctilitrové demižony, z nichž mi plnil nádrž. Ani jeho pult nevypadal jako dřív, nebylo to úctyhodné prkno na ocelových kozách s rozmanitými konvemi, břichatými lahvemi a flakony, nýbrž převrácená bedna od ovoce a na ní pár zažloutlých lahví od koly a několik mizerných plechovek od konzerv. Nedaleko bedny se povalovaly hromady začouzených skleněných střepů a roztekklých plastů, připomínaly mršinu podivného zvířete, která podléhá rozkladu. Kolem mršiny byla zem v několikametrovém kruhu vypálená dočerna a sám prodavač byl posetý popáleninami. Vedle něho trčela dlouhá hůl, na jejímž konci povíval vítr uzlíky barevného lýka užívaného proti úrknutí.

U Jorubů je poté, co povolí posmrtná ztuhlost, mrtvola posazena, aby mohla důstojně přijímat své návštěvníky. Prodavač se sklíčeně choulil na své rohoži jakožto několikadenní mrtvola, ale když mě uviděl, vzkřísil se. Popadl za hrdlo lahev od koly naplněnou benzinem a začal kulhat k autu. Ani jsem se nestačil zeptat, jaká to pohroma řádila kolem jeho pultu, protože se okamžitě rozeřval.

„Ať Sakpata na tebe sešle černé neštovice, ty zplozenče pekla, a že se ještě opovažuješ strčit sem tu svou špinavou hubu?!“

Než stačil vecpat do lahve zápalnou šňůru a cvaknout zapalovačem, rychle jsem zavřel okno, dupl na plyn a odstartoval raketovou rychlostí. Koktejlem Molotov, který hodil za mnou, se netrefil, a ten se roztrávil na asfaltu křižovatky. Ale i tak síla výbuchu volvo zezadu postrčila. Několik motoristů vedle mne vyhodila ze sedla a pár skútrů povalila. Ujížděl jsem z toho místa šílenou rychlostí, ale teprve po dlouhých kilometrech jsem se odvážil postavit na kraj silnice k jedné louži. Smysl jsem z oken saze po výbuchu, aby volvo nevypadalo, jako bych přijel z hlubin pekla, až s ním vjedu do dvora norské misie.

Vedocké křižovatce, kde mě chtěl vyhodit do povětří prodavač benzínu, který se pravděpodobně sám předtím stal obětí výbuchu, jsem se víckrát ani nepřiblížil. Zvolil jsem křivolaké boční uličky, z nichž jsem vyjel na hlavní silnici vedoucí na Ouidah. Další benzin jsem koupil u jiného prodavače. Nejdříve se zdálo, že ani s tím jsem neprohloupil, ale potom, sotva jsem zahrnul na hlavní silnici, jsem po druhém tankování zaslechl od motoru podivný hluk. Dokud motor nezačne škytat a auto jede hladce, není žádný důvod k obavám, povzbuzoval jsem se. A opravdu, sotva jsem dojel poblíž misie, hluk ztlchl a na posledním úseku bylo během několika kilometrů slyšet jenom pravidelný hukot motoru.

*

Jen co v Beninu pominula marxisticko-leninská diktatura a duchové mohli vystoupit z ilegality, manželka jednoho cotonouského podprefekta, mada-me Betty, se stala nadšenou obdivovatelkou duchů vúdú. Z dlouhodobější perspektivy však bylo patrné, že její city nejsou opětovány stejně vřele, jak právem mohla očekávat. Její dary se širokým úsměvem odnášeli někam dozadu za svou svatyni, ukusovali hlavy kohoutům a beránkům, které od ní dostali, aby nasáli jejich krev a mohli splnit její prosby, ale celkově vzato se přeceňovali. Nebylo na ně spolehnutí, byli příliš vrtošiví – jednou

slib splnili, podruhé ne. Nespokojenost madame Betty přešla v otevřené pobouření, když se její jediný milovaný syn stal otrokem Mamy Waty.

Mamy Wata je siréna, která se jakožto paní moří a vodstev na hřbetě vln projíždí po celém světě. Mezi africkými duchy je jediná, která má světlou pleť. Ráda se vmísí mezi bělochy, ale i tehdy nejraději potrápí černochoy. I tenkrát si plula po Seině, v Nanterre odsunula vlečné čluny ke břehu a poblíž univerzitního kampusu vylezla na břeh jakožto krásná míšenecká studentka. Ze svého maličkého batůžku, jaký byl tehdy v Paříži náramně v módě, vytáhla zrcátko a líčidla, upravila si toaletu a usedla rovnou na nějakou přednášku. Tam se vrtěla tak dlouho, až koncem hodiny úplně pobláznila syna madame Betty, který seděl vedle ní a na univerzitě v Nanterre studoval ekonomii. Když už tomu nešťastníkovi popletla hlavu, nepustila se ho a nechala se vodit na večere na Champs Élysées do restaurace Fouquet a v hotelu Lutécia se s ním povalovala na hedvábné posteli. Mladík by byl ochoten utratit za ni celoroční příjem beninské státní pokladny. Madame Betty nadarmo prosila Mamy Watu, ta ze svých drápů s plovací blánou mladíka nepustila, dokud mu nevysála veškerou krev a mozek a neokousala maso.

Madame Betty musela odjet od Paříže osobně. Syna našla v podchodu metra, kde hrál na harmoniku a žebрал a u kostela Saint-Eustache stál společně s clochardy ve frontě na zdarma rozdávanou cibulačku, aby neumřel hladu. Madame Betty ho odvezla do Cotonou a doma se syna pokoušela vytáhnout z toho bezedného omámení, do nějž ho uvrhlo milostné zklamání a drogy. Avšak tehdy už neprosila duchy vúdú, nýbrž angažovala cottonouského biskupa, aby sloužil mše za jeho uzdravení, protože pobouření ji přimělo, aby přijala katolickou víru. Poté co mladík opět nabyl zdraví a vrátil se do Paříže, kde se mu konečně podařilo získat nějaký diplom, madame Betty se s duchy vúdú usmířila, ale zadobře zůstala i s biskupem. Srdce ji však táhlo ke třetí společnosti: pod svá ochranná křídla vzala norské misionáře.

Téhož dne, kdy jsem podruhé tankoval do volva u nového prodávače benzínu, vůz podprefekta, manžela madame Betty, ještě dopravil madame

Betty a její společnost do misie, ale po kurzu ručních prací se už rozjet nechtěl. Nepomohlo ani, že jsme zkusili sytič, ani zapnout dálková světla, ani odtahování, do auta, překrásného citroëna Picasso, se život již nevrátil. Šofér domluvil mobilem s ostatními podprefektovými lidmi, že druhý den ráno odtáhnou Picassa do Cotonou a on stráví noc na rozloženém zadním sedadle.

Společnost z vozu madame Betty si na cestu zpět přisedla ke mně. Madame Betty s jednou svou přítelkyní seděly vepředu vedle mne a pět dam a dívek vzadu. Sedm žen zpívalo z plna hrdla jorubsky evangelický žalm, který se toho dne naučily, anebo všechny zároveň a bez jediného nadechnutí projednávaly, jaký má mít límec a lemování křestní plášť, pro všechny stejný, který si ušijí na nejbližší Velikonoce, kdy všechny chtějí vstoupit do Norské evangelické církve.

Hluk jsem zaslechl teprve poté, co v Cotonou vystoupily a jejich brebentění ustalo. Jasně se ozýval za hučením motoru, zatímco jsem ujížděl několika ztichlými nočními ulicemi, kterými jsem ještě musel projet, abych dorazil k parkovišti francouzské nemocnice obehnanému ostnatým drátem, kde jsem nechával volvo přes noc.

Vjel jsem tam, vytáhl klíčky ze zapalování, motor oněměl, ale hukot nechtěl zmlknout. Jenomže teď jako by se neožýval od motoru, nýbrž odněkud zpod auta. Slyšel jsem historku o jedovatém hadovi, který si na noc zalezl do prostoru v motorové skříni, aby se ohřál, a vylezl až druhý den ráno, kdy vůz plnou rychlostí uháněl po silnici. Jako oživlá utěrka na sklo se vlnil na okně, a potom uražený, že je obtěžován, vlezl do prostoru pro pasažéry a uštknul řidiče. Napadlo mě, že se třeba v podvozku volva schovalo nějaké zvíře, když jsem zastavil, a teď vylezlo a krčí se pod vozem. Opatrně jsem otevřel dveře a nohu jsem při vystupování natáhl pokud možno co nejdál od auta, aby se mi to zvíře nemohlo zakousnout do kotníku. Na asfaltu jsem pod chodidlem opět pocítil líné víření, jaké jsem vnímal tehdy, když se otcova hlava v motoristické přilbě nořila do země vedle pultu prodáváče benzínu. Lehl jsem si na břicho, nahlédl pod vůz, ale viděl jsem pouze hluboký stín. Když jsem naslouchal v této poloze,

zřetelně jsem rozeznával, že zvuk nepřichází odtamtud, nýbrž z podzemí. Přitiskl jsem ucho k zemi. Věděl jsem, že se nepokouší něco mi říct hučící odpadová voda, která se z nemocnice vylévá do kanálu, ale tím už jsem si jistý nebyl, jestli se v podzemí opravdu neprojíždí na motorce můj otec.

Kvůli obvyklému výpadku proudu bylo město té noci ponořené do hluboké tmy. Lampy nad hlavním vchodem do nemocnice a u lékaře, jenž měl službu v ambulanci, které získávaly proud z agregátu v suterénu, blikaly jako vzdálené hvězdy a parkoviště neosvětlovaly. Vedle východu hořely v prázdném sudu od dehtu zaolejované hadry, v jejich světle se rozsmahně kolébaly stíny aut. Skoro jsem neslyšel, co říká noční hlídač, který mě u závorý pouštěl ven. To už se mi ten podzemní zvuk nastěhoval do uší a hučel tam.

S bušením v uších jsem usínal a s ním jsem se také probudil. Venku na ulicích se už rozproudil život, pokřikovali tam a troubili, kolem plotu parkoviště projíždělo motorkové taxi a chrčelo dým, protože nemělo tlumič výfuku. Tužil jsem, že dělá příšerný kravál, ale pro vnitřní hluk jsem ho slyšel jen jako komáří bzučení.

Z parkoviště jsem vyjel směrem na hlavní silnici do Ouidahu. Tentokrát jsem nechtěl jet do misie, nýbrž po mořském pobřeží rovnou do města, kde sídlilo devět tajných společností egunů.

To, že se můj zesnulý otec objevil v Beninu, platilo za mimořádnou výjimku. Naznačovalo to, že jeho duše sem zřejmě doputovala z veliké dálky, protože nebrala ani v nejmenším zřetel na místní etiketu vracějících se duchů. U nás se totiž duchové zdráhají ukazovat se osobně. Za bílého dne se nevracejí nikdy, a i když přijdou v noci, stejně jako plachá zvířata dodržují uctívou vzdálenost mezi sebou a živými. Místo zdrženlivých předků se o velkých svátcích objevují egunové a v průvodu krouživě tančí. To pak zpoza barevných, mušlemi zdobených látek, které připomínají koberce a halí eguny od hlavy po paty, proniká ven tlumené bouchání, přesně takové, jaké mi uvízlo v uších. To tlumené bušení, jež pochází od mrtvých, kteří se neukazují, jsou však přítomní, umějí egunové přetlumočit, pokud jsou živí zvědaví na to, co jim z onoho světa vzkazují. Napadlo mě, že toto přetlumočení bych teď mohl potřebovat také já.

Jak jsem po silnici mířil z města ven, i bouchání nabývalo na čím dál větší hlasitosti. Když jsem dojel k místu, kde jindy odbočuji k budově misie, byl jsem nucen zastavit, protože mě nesnesitelně píchalo v uších. Přitiskl jsem k nim ruce a zvenčí se pokoušel utlumit tlak, který přicházel zevnitř.

„Přestaň, otče!“ zařval jsem z plna hrdla a padl na volant. V tom okamžiku jsem vůbec nepochyboval, že to on mlátí obrovským kyjem do mého bubínku jako do tympánu.

Poslušen náhlého nápadu jsem se obrátil zpátky směrem na Cotonou. Sotva jsem ujel pár set metrů v protisměru, když otec odložil kyj a vyklepával rytmus už jenom rukou. Jak jsem se blížil k městu, mírnily se úderý na můj bubínek. Ve městě se v mých uších opět ozývalo bušení jako ráno, že jsem div neohluchnul, ale ve srovnání s nedávnou příšernou bolestí přinášelo přece jenom úlevu.

Na cadjehounském okruhu jako by mi to bouchání našeptávalo, abych se nevracel do nemocnice, nýbrž jel po Steinmetzově bulváru dál. Poslechl jsem a poté se bušení postupně mírnilo, až nakonec znělo jako vrzání cikády, a na konci bulváru už působilo přímo jako příjemná hudba. Na pravé straně se tyčila prosklená budova francouzského konzulátu. Nebylo pochyb, byl jsem na místě. Když jsem před konzulátem vytáhl klíčky ze zapalování, otec už ňukal jenom špičkami prstů, a když jsem vystoupil z volva a šlápl na první stupeň schodiště před konzulátem, veškeré bušení v mých uších přestalo jednou a provždy.

*

Otec vypadal jako běloch. A přitom jím byl jenom zpola. Ale ta druhá barva, která se do něho přimíchala, nebyla ebenová čern jako v mém případě, nýbrž žluť, která dodávala jeho pleti matně nahnědlý odstín. Alespoň na té fotografii, kterou jsem znal z nemocničního památníku. Jemná vráska, která se vykreslila nad jeho mandlovýma očima, jednoznačně naznačovala jeho původ. Nedlouho před zhroucením Francouzské Indočíny se narodil jako syn Vietnamky a francouzského majora. Už uměl obratně zacházet

s jídelními hůlkami, když musela rodina uprchnout, protože francouzský expediční sbor, v němž bojoval také jeho otec, jenž velel proslulým příslušníkům cizinecké legie, utrpěl od vietnamské lidové armády zdrcující porážku u Dien Bien Phu.

Jeho rodiče se rozvedli až ve Francii. On sám spadl mezi dva mlýnské kameny. Vietnamskou matku přiměli, aby se ho úředně vzdala, ale bydlet nemohl ani u svého francouzského otce, protože jeho nová manželka ani po mnohaletých pokusech nikdy neotěhotněla a nic se jí neošklivilo víc než její nevlastní syn, můj otec, jehož přítomnost jí mučivě připomínala velký nezdar jejího života, neplodnost. Otce vzali k sobě jeho prarodiče, ale dlouho nepobyl ani u nich, protože jim zase vnuk připomínal, že ho neporodila Francouzka. Otec se ocitl v internátním vojenském gymnáziu, ale potom nepokračoval na vojenské akademii, nýbrž si zvolil lékařskou fakultu.

Jeho nejbližší o něho nestáli. A přesto se jim jako poslušný hoch chtěl zavděčit. Aby se vyhnul jejich odmítání, snažil se, aby zapomněli na jeho zpackaný původ, a choval se tak, aby jim nebyl na obtíž. Každé jeho gesto a slovo, které jim bylo adresováno, vyzařovalo: Chraň bůh, aby se zbytečně citově angažovali a snažili se mít ho rádi.

Jeho francouzští prarodiče žili v Sainte-Foy-la-Grande, městečku poblíž Bordeaux, a byli potomky té hrstky hugenotů, které bohabojní francouzští katolíci svého času nepovraždili ani nevyhnali ze země. Když jejich jediný vnuk končil studia na lékařské fakultě, bylo nutné počítat s tím, že se vystěhuje z koleje a vrátí domů k prarodičům, a to by se jich nepříjemně dotklo. Naštěstí to však dopadlo tak, že se jim podařilo udržet odstup. Dědečkův blízký známý, lékař s dobrou pověstí, už několik let pracoval v Africe. Jako primář vedl ordinaci v Cotonou, což bylo administrativní centrum Dahome, jak se tehdy jmenoval Benin, který se právě stal z francouzské kolonie nezávislým státem. Při jedné své návštěvě ve Francii se setkal s dědečkem, který se mu s nesouhlasným vrtěním hlavou zmínil o tom, že jeho vnuk zdědil dobrodružnou povahu mužských členů rodiny, a proto by rád nastoupil na odbornou praxi někam daleko. Na to primář ochotně navrhl, že ho vezme k sobě do ordinace v Cotonou.

Otec s radostí vyhověl tomu, co mu podle dědečka mělo prospět. Možná se mu i ulevilo, že se ocitne tak daleko a na rodinném tabló bude připomínat leda mušinec. Přijel tedy do Cotonou, kde poznal moji matku.

Můj dědeček z matčiny strany se kdysi stal domorodým úředníkem, jehož poslali do Francie, aby se naučil, jak spravovat stát, a nakonec udělal v administrativě kolonie tak skvělou kariéru, že se stal v Dahome viceguvernérem. Kdyby byl zůstal u úřednické dráhy, mohl se po boku senegalského Léopolda Sédara Senghora stát jedním z afrických zastupitelů ve francouzském Národním shromáždění a možná i prvním prezidentem nezávislého Dahome, který byl sesazen pučem. On si však poté, co mu nečekaně zemřela manželka, sundal kravatu i košili s naškrobeným límečkem a úřednické dráze ukázal navždy záda. To, že zemřela, bylo možné pouze předpokládat, protože její mrtvola zmizela z rakve beze stopy. Ulehla do ní z vlastního rozhodnutí, aby zachránila nejmírnější lid Země, totiž Bnokimy. Dědeček se dal na kouzelnictví, aby ji našel třeba i po smrti.

Takže v době otcovy odborné praxe byl už můj černý dědeček kouzelníkem a žil se svou dcerou, mou matkou, která tehdy zrovna dostala malárii.

Můj dědeček byl jakožto kouzelník zasvěcencem Osanina, ducha léčení, jenž v pradávných dobách poskytoval lidem, kteří se na něho obrátili, přílišné zdraví, a tak jeho kouzelníci zůstávali bez pacientů a celé dny se jenom poflakovali. Nabývali pocitu zbytečnosti, sklíčenosti a ta potom přecházela v zatrpklou zlost. Sebrali se a jako jeden muž se vypravili za Legbou, duchem myšlení, který je po Nedostižném Bohu ten nejmocnější, a na Osanina si mu postěžovali. Moudrý Legba trpělivě vyslechl jejich nářky, propustil je a potom se vrhl do zpěněných vln Nigeru, protože nad světskými záležitostmi rád dupal při plavání a občas pak odpočíval opřený o lokty na šupinatých hřbetech krokodýlů. Po veletoku proplul dvakrát tam a zpátky až k oceánu a přišel na to, jak s tou neudržitelnou situací skoncovat. Ještě téže noci podpálil chýši, ve které spal Osanin. Planoucí chýše se zhroutila a zpod rozžhavených trámů vylezl ožehnutý a zmrzačený Osanin. Zůstala mu jedna noha, jedna paže a jedno oko, a vlivem prožitého šoku ztratil dokonce i hlas. Když od té doby otevře ústa, vypraví ze sebe

jenom směšné zvuky připomínající ptačí cvrlikání. Lidé se už na něho nadále nemohli obracet se svými tělesnými a duševními strážnými a byli odkázáni na prostřednictví jeho kouzelníků, kteří opět našli své místo ve světě. Díky Legbově moudrosti byl znovu nastolen Velký soulad, jen zdraví lidí se zhoršilo, protože někteří kouzelníci plnili své úkoly nedostatečně, kdežto jiní se vyznačovali větším nadáním.

Pokud to mohu posoudit, můj dědeček patřil patrně k těm druhým. Podle příznaků viděl, že matka nedostala úplavici nebo malárii, nýbrž žlutou zimnici. Každý duch vůdů je některou látkou přitahován, anebo přímo na ní závisí. Ti nejmenší rádi vycucávají morek ze sloních kostí nebo žvýkají obyčejný opičí bodlák, zatímco ti nejmocnější si kapou na jazyk utajené omamné prostředky. Společné mají to, že svému kouzelníkovi nabídnou svou oblíbenou látku, aby i on poznal to blaho a mohl léčit. Jediný, kdo zná všechny účinné prostředky, je Osanin. Můj dědeček jako Osaninův zasvěcenec věděl, že proti žluté zimnici nepomáhá žádný prostředek. Jako viceguvernér se kdysi dost natrápil s organizováním hromadného očkování, a proto mu bylo také jasné, že proti žluté zimnici se sice očkuje, ale sérum je nutné podat mnohem dřív, než nemoc propukne.

Přesto se v prvních dnech neobával, protože doufal, že tuto nemoc si matka bez následků odbude jako většina případů s podobně odolným organismem. Polekal se, teprve když matka čtvrtý den zežloutla. Nadarmo ji začal napájet množstvím lektvarů na pročištění a uvolnění křečí a přitom prosil o přízeň ducha, který daný lektvar střežil, matce slábl puls a ve ztuhlém svalstvu pociťovala bodavou bolest. Pátý den se jí oční bělmo zbarvilo dozlatova, takže připomínalo lví oči, a upadla do kómatu. Šestý den jí z úst začala vytékat tekutina černá jako dehet a už jí nebylo možné vnutit žádný lektvar. Dědeček přesně znal možné pokračování a věděl, že matce do úplného vyschnutí a vychladnutí chybí nanejvýš den nebo dva.

Tedy jí zavedl do konečníku čípek, aby zastavil zvracení. Prostředek byl zhotovený z jedné Osaninovy utajené rostliny a proti zvracení působil jenom v malém množství. Po podání čípku si dědeček sám vzal velkou dávku toho prostředku, aby přešel do světa duchů.

Do světa duchů směřuje víc cest. Jedna vede oponou na horizontu, který obyčejnému smrtelníkovi, jenž se mu vždycky jenom přiblíží, aniž by jej kdy dosáhl, postupně rozvírá další a další krajiny, ale nikdy ho do nich nepustí. Oponu dokážou rozrazit pouze kouzelníci, kteří za ní potom proniknou do světa duchů.

Dědeček byl takový kouzelník, jehož mozek kdysi pracoval evropsky, a proto věděl, že žlutou zimnici způsobuje vir. Na africký způsob zase mohl vysledovat cestu viru zpátky až k původu nákazy a mohl v matčině okolí najít toho, kdo s pomocí droboučkého duška poslal na osudovou dráhu nositele viru, infikovaného komára. Opovrhoval však pomstou vycházející z nemohoucnosti. Svou moc chtěl vyzkoušet tam, kde se duchové ne-utkávají pod maskou virů a protilátek, nýbrž z očí do očí. Tam, kde jsou si kromě Nedostižného Boha všichni rovni. Tam, kde je možné zdolat žlutou zimnici, tam se může i ten nejslabší proměnit v nejmocnějšího a největší v nejmenšího.

Nikdy jsem se přesně nedozvěděl, jak spolu dědeček a žlutá zimnice zápolili. Dědeček byl vázán přísným zachováváním tajemství a o tom, co se odehrálo za oponou horizontu, musel mlčet. Nemohl o nich vyprávět ani živý ani mrtvý, aniž by na sebe přivolal Osaninův hněv. Navzdory tomu podstoupil nebezpečí Osaninovy nepřízně, a přece jenom o zápase hovořil, a to po své smrti jednou jedinkrát na velkém baobabu v Dassa-Zoumé, kam jsem připutoval v nejtěžším období svého života.

Dědečkův zápas se žlutou zimnicí byl nerozhodný, neboť ani jednomu z nich se nepodařilo zdolat protivníka.

Žlutá zimnice neměla naspěch, kdežto dědeček se musel zpoza opony na horizontu brzy vrátit k mé matce, a přitom na opačné straně ještě dlouho poležel úplně vyčerpaný zápasem. Obrovským úsilím si vrátil do těla životní sílu, aby se pohnulo a neleželo stejně nemohoucí jako tělo matčino.

Když už to dokázal, popadl mou matku, z jejichž úst už působením prostředku proti zvracení alespoň nevytékala tekutina černá jako dehet, a odnesl ji do ambulance francouzských lékařů. Náhodou tam, kde byl otec na praxi jako čerstvý absolvent medicíny.

Toho roku napršelo v období dešťů ještě víc než obvykle. Protože monzunový déšť padal nepřetržitě několik týdnů, celým Cotonou se valil proud vody. Na lékařské pohotovosti sahala voda po kolena. Tekla po chodbě, v ordinacích, a dokonce i v operačních sálech. V tom pomalém proudu seděl dědeček u zdi s mou matkou na klíně, když k nim otec přistoupil. Sklonil se k nim a oběma nahmatal puls. Konstatoval, že je sotva znatelný.

V Cotonou a okolí se v té době vyskytla spousta případů onemocnění žlutou zimnicí. Jenže dahomské úřady s údaji obratně žonglovaly, jak se ostatně ještě v koloniálních časech naučily od Francouzů, a tak čísla zůstávala pod předepsanou hodnotou. Žádná epidemie tak úředně nepropukla. Náš mladý a hrdý stát si mohl oddechnout tím spíš, že ještě před vyhlášením nezávislosti tvořil součást té francouzské západní Afriky, kde v posledních desetiletích žlutá zimnice prakticky vymizela díky masovému očkování, které organizoval právě můj dědeček jakožto viceguvernér Dahome.

Otec však patrně nabyl dost zkušeností s touto nemocí, která se opět rozšířila. Na první pohled mu bylo zřejmé, že mladá žena dospěla do posledního stadia žluté zimnice, po němž už následuje jenom smrt, je téměř naprosto vysušená a vychladlá. Ani dědečka nemusel dlouho vyšetřovat, aby vystavil chorobopis, podle něhož je muž středního věku pod vlivem drog. V klinickém smyslu u žádného z nich nevěděl, co momentálně udělat. Jako nezkušený medik byl tedy poněkud bezradný. Ale na rozmyšlení mu nezbyl čas, protože ho odvolali na opačný konec přeplněné chodby k jinému naléhavému případu. A když se za půl hodiny vrátil, po obou pacientech nebylo ani slechu ani dechu. Jako by je odnesla rozvlněná dešťová voda.

Podle dědečka se svět nedělí na Dobro a Zlo, nýbrž všechno, předměty, živé bytosti i duchové, jsou trošku takoví a trošku onací. Ti, kdo dělí síly světa na dvě protichůdné strany, tak činí ze sobeckého zájmu, aby dokázali, že oni se spolčují se silami dobrými, které není třeba držet na uzdě. A v důsledku toho se síly, které zpočátku vypadají jako laskavé, přemění v nepřátelské. Platí to i naopak. Je to otázka vytrvalosti a pozornosti, kdy nějaká nepřátelská síla zvlídní.